

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра Української мови

Кваліфікаційна робота

Освітній ступінь – бакалавр

На тему :

«Жіноче божевілля в романах Сильвії Плат і Сюзанни Кейсен»

Виконала студентка 4-го курсу

навчання

Спеціальності

035.1 українська мова та література

Яцкова Лідія Олександрівна

Керівник: Борисюк І.В.

Рецензент Пашко О. В.

Кваліфікаційна робота захищена з

оцінкою _____

Секретар ЕК

Київ – 2022

ЗМІСТ

Розділ 1. Феміністична критика літератури і тема жіночого божевілля.....	5
1.1.Методологія феміністичної критики.....	5
1.2. Дослідження модусу жіночого божевілля.....	7
Розділ 2. Наративна структура романів та формування образів головних героїнь.....	12
2.1. Специфіка романів Сильвії Плат та Сюзанни Кейсен.....	12
2.2. Наративна структура романів. Автобіографічність.....	14
2.3. Образи головних героїнь.....	18
Розділ 3 Божевілля: хвороба, відхилення, репресивний діагноз.....	24
3.1. Божевілля як хвороба і божевілля як відхилення від норми.....	24
3.2. Образ лікарні.....	28
3.3. Жінка-письменниця у романах.....	31
Висновки.....	33
Список використаних джерел.....	35

ВСТУП

У представленій кваліфікаційній роботі ми досліджуємо образ-концепт феномену «божевільня» у жіночих героїнь, використовуючи компаративістичний аналіз романів «Під скляним ковпаком» Сильвії Плат та «Перерване життя» Сюзанни Кейсен. Для аналізу репрезентації жіночого досвіду на основі літературного дискурсу у роботі використана феміністична літературна критика.

Критична література у межах поданої теми доволі широко представлена у науковому середовищі. Ми обрали ту критичну літературу, яка дотична до проблем, що піднімаються у нашій кваліфікаційній роботі.

У роботі ми використали загальну термінологію, щоб краще розуміти специфіку репрезентації жіночого соціокультурного становлення і самоусвідомлення. У теоретичній частині роботи ми згадували таких авторок, як Елейн Шовалтер, Сімона де Бовуар, Сандра Гілберт та Сьюзен Губар, Торіл Мой, Вірджинія Вулф, Наомі Вулф та інші.

Ми визначили етапи формування феміністичної літературної критики, її основні аспекти, літературознавчі методи, періодичні зміни, загальні положення. Особливу увагу приділили особливості інтерпретування текстів через призму феміністичної літературної критики та соціокультурних дотичних теорій.

Метою дослідження є порівняльний аналіз романів «Під скляним ковпаком» Сильвії Плат та «Перерване життя» Сюзанни Кейсен. Аналізувались спільні характеристики у зображенні жіночого досвіду перебування у психіатричній лікарні.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

1. Визначити основну методологію та загальні поняття феміністичної літературної критики.
2. Дослідити аспекти образу-концепта «божевільня».

3. Розглянути основні концепції роману «Під скляним ковпаком» та роману «Перерване життя».
4. Вказати важливість автобіографічності та наративної структури у романах.

Завданням роботи є репрезентувати важливість біографічних елементів письменниць Сильвії Плат і Сюзанни Кейсен у створенні складної семантичної системи романів. Не менш важливим є дослідження образів, метафор та символів, що поглиблюють соціокультурні коди у літературному тексті.

Актуальність роботи полягає у порівнянні схожого індивідуального досвіду та способи репрезентації піднятих тем у художніх текстах. Дослідження феміністичної критики у літературі важливо у контексті сучасності, тому що саме ця специфіка літератури підіймає необхідні для розуміння ключові актуальні проблеми, такі, як дискримінація, пошук ідентичності, репрезентація жіночого досвіду, право голосу, осмислення економічного, політичного та соціального стану жінок та інше.

У роботі були використані такі методи дослідження:

1. Структурний метод.
2. Описовий метод.
3. Біографічний метод.
4. Порівняльний метод.
5. Герменевтичний метод.
6. Інтертекстуальний метод.

Об'єктом дослідження є романи «Під скляним ковпаком» Сильвії Плат та «Перерване життя» Сюзанни Кейсен.

Предметом дослідження є аналізування методів та способів зображення основних концепцій зазначених художніх текстів, використовуючи феміністичну літературну критику.

Розділ 1. Феміністична критика літератури і тема жіночого божевілля

1.1. Методологія феміністичної критики

У дипломній кваліфікаційній роботі ми використовуємо феміністичну літературну критику з метою дослідити та проаналізувати романи «Під скляним ковпаком» Сильвії Плат та «Перерване життя» Сюзанни Кейсен. Таким чином важливо висвітлити методологію і формування понять, щоб краще зрозуміти механізми аналізу.

Природа феміністичної літератури багатогранна та містить різні феміністичні та гендерні дискурси. Процеси та методи зображення самоідентифікації жінки у соціумі стають у центральну позицію в тексті. Феміністична літературна критика об'єднана важливістю репрезентації жіночого досвіду у чоловічій культурі.

У цій роботі ми будемо послуговуватися дослідженнями феміністок та літературних критикинь, які найбільш дотичні до теми роботи. Ми вважаємо необхідним згадати у нашому дискурсі визначення авторки Елейн Шовалтер.

Елейн Шовалтер – американська дослідниця літератури, яка у свій час внесла неоціненний вклад у розвиток феміністичної критики. Вона стверджувала, що аналіз творчості жінок-письменниць не мусить об'єднувати авторок за однаковим специфічним стилем. Проте авторка згодна, що такі тексти базуються на основі історії жінок, в яких осмислюється їхнє політичне та суспільне становище, нав'язування стереотипних рольових моделей та мінімізування можливостей для самовираження. [2, с. 23]

Елейн Шовалтер виділяла декілька періодів зміни розвитку феміністичної критики:

- 1) Feminine phase – це 1840– 1880 рр., коли творчість жінок-письменниць були досить в обмеженій позиції та не відхилялася від традицій вже сформованого чоловічого літературного ринку.
- 2) Feminist phase – 1880– 1920 рр., літературними критикинями та письменницями ставали жінки, які підтримували радикальні феміністичні течії. У цей час почався процес відокремлення та формування «жіночого письма та стилю».
- 3) Female phase – 1920-до нашого часу. Для цього періоду характерні особливості попередніх років, проте феміністична критика поглиблюється, привертає загальну увагу і згодом виникає багато різних течій всередині літературного простору [2, с. 3].

Феміністична літературна критика тісно пов'язана з феміністичною ідеологією, тому з її розвитком формувалися нові дискурси та проблеми, що стосувалися літературного процесу, а також соціальних та політичних позицій жінок-письменниць та критикинь. «Водночас із зміною дослідницьких інтересів змінився і метод аналізу тексту – фемінна критика, в основі якої лежить експлуатація і маніпуляція традиційно-патріархальними стереотипами, втратила своє превалююче значення, натомість домінантним стає гінокритика яка будує новий тип жіночого дискурсу незалежно від чоловічого і що не менш важливо, – відмовляється від адаптації патріархальних літературних теорій, творячи новий тип літературного дискурсу, в якому жінка є не лише автором, а й творцем текстуальних значень, що базуються на власному жіночому досвіді» [7, с. 130– 131].

Таким чином індивідуальний фемінний стиль змінювався, варіювався та формувався протягом усієї історії. Термін «фемінний» – «широко використовується в таких напрямках наукових досліджень, як гендерна літературна критика та лінгвопоетика. Це поняття безпосередньо вказує на жіноче авторство, незалежно від жанру, сюжетно-тематичної спрямованості, просторово-часових, композиційно-архітектонічних та інших характеристик тексту» [20, с. 366].

Феміністична літературна критика має свої певні концепції. Так, відповідно до однієї з концепцій, індивідуальний стиль має бути дзеркальним до чоловічого і відміняти всі традиції літературних стандартів та заперечувати фалоцентричну культуру. Елейн Шовалтер була прихильницею цього концепту і тому наголошувала на тому, що суб'єктами феміністичного підходу «є історія, стилі, теми, жанри і структури жіночого писання: психодинаміка жіночої творчості, траєкторія індивідуальної або колективної жіночої кар'єри, еволюція і закони жіночої літературної традиції». [3, с. 15].

Історичний період після 1970-х ознаменувався відходженням від позиції заперечення чоловічої культури до позиції творення нової оптики феміністичної літературної критики, заглиблення у дискурси літературознавчих напрямків. Розвивалися гендерні науки і набувала популярності андрогенна поетика. Прихильники цієї форми критики говорили про універсальність стандартів творчості, зміщення акценту з гендерних відмінностей на соціальні теорії. Зазначалося дихотомічне мислення, що розділяло все на суперечливі один одному речі, одночасно вибудовувалася ієрархія, де виникали привілейовані та підлеглі рольові моделі. [2, с. 4].

Згодом феміністична критика виробила спільні характеристики, що включали дослідження про жінок та літературу, яка написана жінками–письменницями. Стало зрозуміло, що для ширшого та точного розуміння

становища літератури треба брати до уваги культурний та соціальний контекст. Популяризувалася література, в якій нарешті жіночі персонажки перестали бути пасивними та об'єктивізованими. Натомість у текстах зображувалась активна участь у вираженні своєї ідентичності [2, с 77].

Важливими для цього процесу стали такі роботи, як «Божевільна на горищі: Письменниця та Літературна уява XIX століття» Сандри Гілберт та Сьюзен Губар, «Літературна жінка» Елен Моєрс, «Їхня власна література: британські жінки– письменниці від Бронте до Лессінг» Елейн Шовалтер, «Сексуальна текстуальна політика» Торіл Мой, «Містика жіночності» Бетті Фрідан та інші.

1.2. Дослідження модусу жіночого божевілля

На тексті «Божевільна на горищі: Письменниця та Літературна уява XIX століття» Сандри Гілберт та Сьюзен Губар ми зупинимося детальніше, тому що саме ця праця піднімає проблематику, дотичну з темою обраних романів, які аналізуються у кваліфікаційній роботі.

С. Гілберт та С. Губар у вказаному тексті розглядають художні тексти з точки зору феміністичної літературної критики.

Авторки у своїй праці досліджують концепцію «божевілля», яку вони використали для опису сприйняття жіночого письма на прикладі аналізу творчості жінок-письменниць. Вони говорять про те, що існує дві рольові моделі для жінки у середовищі. Перша – це дотримання традиційної нормалізованої поведінки, яка сформована консервативним патріархальним суспільством. Друга – це протистояти та свідомо заперечувати нав'язуваній гендерній моделі поведінки. Концепт «божевілля» виникає на перетині цих двох моделей, коли жінка одночасно не може бути частиною однієї з них, стає ізольованою та сприймається суспільством, як «нездорова» особистість.

С. Гілберт та С. Губар вказували на те, що будь-яка жінка–письменниця неминуче потрапляла в амбівалентне розділення між вказаними рольовими моделями у соціокультурному патріархальному середовищі. У праці було вказано, що жіноче самоусвідомлення та становлення мусило формуватися у цьому розриві та перебуватиміж двома площинами. Поданий розрив та дуальність ідентичності створював складну систему жіночого авторства як систему «божевільного». Саме цей драматичний стан свідомості, який виникав через штучно нав'язані гендерні рольові моделі, ставав символом божевільного початку авторства жінок– письменниць. «Божевілля» стає культурним кодом, який феміністичні критикині вважали основним не тільки у літературному дискурсі, а й в соціальному та політичному [22, с.109].

С. Гілберт та С. Губар писали у роботі про авторитетний образ чоловіка-письменника та трактування жінки як божевільної через її спроби змінити нав'язану суспільством роль і посісти роль чоловічої моделі. Також важливо зазначити, що авторки розглядали також дискурс бінарності у межах теми «здорової» та «нездорової» особистості. Тобто вони зазначили, що жінок обмежували у проявах своєї ідентичності і замість сприймання складної сутності жінок – нав'язували стереотипне відношення до них. Авторки писали про повторювальний впродовж історії дуальний образ жінки, що призводив до створення ще більш міфічного та незрозумілого образу жінки в суспільстві, наводячи приклад образів із давніх міфів та класичної літератури. Перший образ – це ангел, цнотлива дівчина, свята. А друга – відьма, божевільна, який став доволі стійко ототожнюватися з жіночою сутністю загалом.

Важливим аспектом концепції С. Губар та С. Гілберт є реакція чоловіків на трактовку жіночої поведінки. Назва праці відсилає нас до роману «Джейн Ейр» Шарлотти Бронте, де героїню утримував чоловік на горищі. На прикладі художніх персонажів праця репрезентує, як чоловіки

можуть легко керувати та навішувати концепт «божевільної» на жінку, ізолювати її, підтверджуючи свою владу та контроль як домінуюча група суспільства [6, с.68].

Бінарну концепцію у сфері розвитку гендерного питання у літературному просторі також досліджувала Сімона де Бовуар. Французька письменниця Сімона де Бовуар – екзистенціалістська філософія, політична активістка, яка вплинула у свій час на ідеологію фемінізму та розвиток соціальних і гендерних теорій.

Письменниця зробила вагомий внесок у соціальну теорію бінарної системи. Сімона де Бовуар стверджувала, що бінарна система полягає у протиставленні поняття «чоловічого» та «жіночого», що неминуче впливало на формування гендерної соціалізації людини. Тобто чоловіче було – чітке, зрозуміле, конструктивне, а жіноче – таємниче, розгублене, загадкове, небезпечне, істеричне. І такі поняття лягали в основу соціокультурного означення жінки та чоловіка [2].

Також ми можемо згадати дотичне твердження Елейн Шовалтер на подану тему, де вона цитує Нормана Міллера, який говорить про те, що всі літературні досягнення жінок–авторок є «...хімерні, лесбійські або озлоблені». Таким чином, вона підтверджує аргумент про консервативне і негативне сприйняття «жіночого» у літературному просторі [3, с.15].

Отже, феміністична критика дозволяє свідомо інтерпретувати тексти, мовну семантику, функціональність символів та образів, а також внутрішні системи контекстів. Перед феміністичною літературною критикою постає проблема знаходити за допомогою літературознавчих методів відмінність, протиріччя та спільне у художніх працях письменниць. Критика може одночасно зображати єдність та розкол у зображенні жіночої ідентичності, проте саме це дає можливість дати повне уявлення про репрезентовані теми у творчості жінок. Феміністична критика має багато ліній розвитку, наприклад, американська, французька,

психоаналітична, а також об'єднана сексуальною орієнтацією або расою, на кшталт лесбійської та афроамериканської. Але, незважаючи на різноманіття у феміністичній критиці, всі праці базуються на спільних темах дискусій та дисциплін. Вони об'єднані аналізом літератури жінок–письменниць, досліджують стиль, гендерні особливості та внутрішню структуру тексту.

Феміністична критика зосереджена не тільки на дослідженні історичних змін у репрезентації проблем феміністичного дискурсу, а й у виокремленні й популяризуванні табуйованих речей, привертаючи до них суспільну увагу. Феміністична літературна критика ставить у центр проігноровані суспільством систематичні дискримінації, досліджуючи репрезентацію гендерних стереотипів, дисбалансу влади на різних рівнях суспільних інституцій [20, с.11].

Отже, у цьому розділі ми розглянули історію феміністичної критики, її основні точки формування та способи затвердження у літературному дискурсі. Було виявлено, що феміністична критика досліджує різні аспекти праць, які написані жінками- письменницями. Феміністична оптика вивчає способи інтерпретації жіночого досвіду та способи вираження внутрішнього світу жінок. Вона піднімає проблеми, які постають перед феміністичним дискурсом загалом, а література дозволяє розглянути ці питання на індивідуальному рівні. Це такі теми, як дискримінація у інституціональній структурі патріархального суспільства, перешкоди та відсутність можливостей на різних рівнях соціуму, самовираження та самоствердження, гендерні стереотипи, осмислення традиційних модальних ролей. Література дозволяє проаналізувати культурні коди, що закладають авторки у художні тексти.

Феміністична літературна критика дає можливість на персональному досвіді зобразити внутрішні конфлікти, переживання та психологічний

стан героїнь, що дозволяє краще зрозуміти позицію жінки у різних сферах життя.

Розділ 2. Наративна структура романів та формування образів головних героїнь

2.1. Специфіка романів Сильвії Плат та Сюзанни Кейсен

Сильвія Плат та Сюзанна Кейсен затвердилися як одні з класикинь літературного простору, які зобразили пошук ідентичності жінок у традиційній чоловічій культурі.

Сильвія Плат, американська феміністська письменниця та поетеса, написала напів автобіографічний роман «Під скляним ковпаком» у 1961 році, який був опублікований він у 1963 році. Авторка описала у романі свій досвід стажування у Нью-Йорку, отримання діагнозу клінічної депресії, спроб самогубства, травматичне минуле, втрату батька у дитинстві, комунікацію з чоловіками та лікування у психіатричній лікарні. Популярність творчості Сильвії Плат сягнула меж її батьківщини і поза нею, а також була перекладена багатьма мовами та отримала літературні нагороди. Також особливий інтерес до роману спровокувала сама постать авторки, яка згодом через особливість її травмованого життя та трагічного самогубства набула розголосу та була міфологізована [5].

У наведеній роботі ми також аналізуємо творчість авторки Сюзанни Кейсен. Зазначена авторка не набула такої популярності, як Сильвія Плат, проте також вважається однією з важливих письменниць, що відомі у літературному просторі, оскільки є авторкою напів автобіографічного роману з ретроспективним описом досвіду ментального захворювання.

Сюзанна Кейсен – американська письменниця і сценаристка, яка досі проживає у Америці, проте більше не публікує свої творчі доробки. Вона навчалася у Бостоні, а потім потрапила у психіатричну лікарню у 1967 році. Їй встановили діагноз розлад особистості і письменниця лікувалася протягом вісімнадцяти місяців. Саме цей досвід авторка передала у напів автобіографічному романі, що приніс їй найбільшу популярність, та за яким згодом зняли однойменний фільм. Також авторка за допомогою адвоката вилучила з лікарні, де вона проходила лікування, реальні записи лікарів, які стежили за її перебігом здоров'я. Саме їх вона додала до роману [26].

Для класифікаційної роботи було обрано романи «Під скляним ковпаком» та «Перерване життя» за критеріями схожого досвіду головних героїнь, також елементи біографій у текстах та підняття подібних проблем. Ми можемо з упевненістю сказати, що, незважаючи на час написання текстів, романи залишаються актуальними.

У романах авторки переосмислюють модус жіночого божевілля. Сильвія Плат та Сюзанна Кейсен зображують на прикладі головних героїнь вплив концепту «божевільного», як він нав'язується з боку суспільства, які механізми використовує та як впливає на ідентичність жінок. У романах репрезентовано дівчат, що намагаються зрозуміти та усвідомити різницю між справжньою психічним захворюванням та сприйманням не унормованої поведінки жінки як «нездорової». Авторки піднімають тему сексизму, механізмів медицини, пошук ідентичності та формування жінки у чоловічій культурі.

Сильвія Плат та Сюзанна Кейсен не були феміністичними активістками за своє життя та не намагалися за допомогою письменництва пропагувати фемінізм чи ставати активними політичними та суспільними діячками. За допомогою літературної творчості вони хотіли зобразити прогалини та недоліки у системі соціальних інституцій та з внутрішньої

індивідуальної оптики зобразити актуальність проблеми. Значно пізніше літературні критики назвали ці праці феміністичними через їхній вагомий внесок у проблему висвітлення табуйованих тем у феміністичному дискурсі.

2.2. Наративна структура романів. Автобіографічність

У дипломній кваліфікаційній роботі ми аналізуємо романи письменниць «Під скляним ковпаком» Сильвії Плат та «Перерване життя» Сюзанни Кейсен.

Компаративістський аналіз вибраних художніх текстів аргументується схожістю тем, проблематики, сюжетів, наративів та засобів художньої виразності. Ці романи – важливі літературні досягнення для феміністичної літературної критики. Письменниці створюють складну семантику тексту, у яких простежуються культурні коди, що репрезентують жіночий досвід формування ідентичності.

Важливо виділити окремим підрозділом аналіз наративної структури романів. Нараторками виступають головні героїні роману, саме через призму їхнього світобачення розповідається історія. Нараторки займають позицію оповідача від першої особи і одночасно позицію активного учасника подій художнього світу. Вибраний у романах наратив дозволяє детально описати психологічний та емоційний аспект досвіду авторок.

Ми акцентуємо увагу на тому, що романи є напівавтобіографічні, тобто у «Я» героїнь можна додати постаті самих авторок. Таким чином, для повного та широкого аналізу ми маємо досліджувати наративну структуру тексту, враховуючи контекст біографії письменниць. Цінність обраних текстів для феміністичного дискурсу вбачається у відповідності реальних подій та контекстуальності елементів сюжету. Літературні

автобіографічні тексти займають важливе місце саме через те, що вони відображають не тільки відсторонений погляд на проблему або ситуацію, а й репрезентують внутрішні конфлікти і почуття.

У тексті трансформується художня реальність та фіксується ідейно-естетичні концепції письменниць, а також моделюється дуже близький з авторками образ нараторок.

У романах автодієгетична нарація головних героїнь займає важливу роль. Історія розповідається від «Я» оповідачки, що дає можливість повністю розкрити авторську інтенцію і конструювати внутрішній світ героїнь. Реципієнт натомість дістає можливість пройти шляхом головних героїнь, усвідомити внутрішньо закладені сенси та контекстну і смислотворчу здатність.

Сильвія Плат та Сюзанна Кейсен створили історії не у формі щоденника. Це складно-побудовані тексти, у яких закладені об'єктивні сенси, образи, метафори і в яких репрезентовано схематичність культурних кодів. Авторки не просто розповідають історію, а роблять це за систематичною внутрішньою логікою, яка найкраще репрезентує їхній досвід та яскраво передає підняті проблематики.

Також важливо сказати, що теоретики літературних праць вважали, що для обраних романів «характерна автодієгетична оповідь з різними ступенями вираження і приховування авторського «Я», які визначають характер «діалогічного контакту читача з текстом» [11, 60].

Сюзанна Кейсен у романі «Перерване життя» додає до внутрішнього механізму оповіді діалог, у якому наратор вступає у контакт з реципієнтом. Тобто, вона відходить від звичного оповідача від першої особи, натомість використовує постмодерні засоби, які створюють смислотворчий синтез.

По-перше, Сюзанна Кейсен за допомогою прямої діалогічної оповіді намагається зробити читача активним учасником подій, залучити до

рефлексії та поставити не тільки в позицію інтерпретатора та споживача інформації, а й зробити його суб'єктом діалогічного тексту. В одному з епізодів роману героїня говорить про те, що особистість з ментальними проблемами має у голові другий голос, цензор, який буде допомагати їй відрізнити реальність від фікції, тобто викривленого сприйняття. Під час сумніву людина має певну оформлену думку та роздуми стосовно цієї думки. Внутрішній цензор аналізує думку, вказуючи на реальність відчуттів. Тобто, другий голос у відповідь на думку «Я бачу тигра чи стіл?» – відповідає, що це всього лише стіл.

І той факт, що оповідачка використовує діалог, створює ефект, ніби читач стає цим другим голосом, який розмірковує у свідомості «Я» оповідачки, вказуючи на реальність або нереальність її думок. Таким чином, авторка залучає до літературного текстуального простору реципієнта.

По-друге, важливо зазначити, що роман Сюзанни Кейсен має складну наративну структуру, оскільки авторка додає у художній текст також реальні медичні довідки та документи, що є частиною сюжетної оповіді у романі. Ці записи отримувала Сюзанна Кейсен у час проходження лікування і вони стають ще одним засобом зближення внутрішнього «Я» нараторки та голосу авторки. Таким чином, це додає додатковий рівень усвідомлення тексту. Подібний прийом поглиблює реальність історії та дозволяє краще зрозуміти психологічний стан персонажки з різних боків та утримувати увагу читача до позиції «пацієнтки» у тексті.

Аналізуючи текст, ми бачимо, як сприймає дівчину персонал лікарні – просто ініціали, стать і назва ментального розладу. За цим вони ховають індивідуальність та ідентичність людини, що нівелюється під ярликом назви хвороби. Вже не людина визначає хворобу, а навпаки, хвороба стає на перший план та «формує» ставлення та сприймання особистості. Таким чином, Сюзанна Кейсен намагається провести аналогію між стереотипами,

які пов'язані з хворобою та стереотипами, які виникають через гендерну приналежність і зобразити спільні механізми впливу на людину.

Якщо у романі «Перерване життя» концепт «божевілля» зосереджений на переосмисленні досвіду психологічної хвороби, то у романі «Під скляним ковпаком» Сильвія Плат більше звертає увагу на сприйняття ненормативної поведінки жінки в патріархальному суспільстві у концепті «божевілля».

Письменниця побудувала складну класичну структуру тексту, який поділений на логічні розділи. Голос нараторки не просто досліджує традиційні уявлення про образ жінки у суспільстві, а й проблематизує їх.

Ми прослідковуємо, як протягом твору «Я»-оповідачка змінюється з перебігом розвитку психологічного емоційного виснаження та появи депресивного стану. Передається внутрішній стан героїні та складні емоційні переживання, які впливають на ритміку тексту. Тобто при появи депресивного стану уповільнюється і ритм оповіді, увага зосереджується на внутрішніх переживаннях героїні і зменшується на зовнішні обставини. Також з метою зробити об'ємний та повний образ героїні, наратор використовує деталі з її минулого і репрезентує травматичність особистості. Тому у систему роману вплітаються неочікувані доповнення та спогади героїні, які органічно стають частиною тексту.

Отже, у романах «Перерване життя» та «Під скляним ковпаком» нараторами виступають одночасно оповідачки та учасниці історії. Форма вираження пережитого досвіду та індивідуальних реакцій у текстах є втіленням свідомостей авторок. Їхня рефлексія впливає на семантику та структуру тексту.

Наміри Сильвії Плат та Сюзанни Кейсен полягають у тому, щоб реалістично описати досвід психічного здоров'я та ментальних проблем, а також поставити у центр уваги проблеми жінки у суспільстві.

Нам було цікаво розглянути способи втілення наративної стратегії у текстах. Письменниці приділяють увагу не стільки зовнішнім подіям, скільки їхньому впливу на емоційний та психологічний стан. Тобто, вони не спираються тільки на фактаж, а наділяють текст глибокими символічними образами, що точніше відображають внутрішній світ героїнь.

Авторки не просто реконструюють свої події з життя, вони трансформують й моделюють їх так, щоб наратор зміг бути повноцінним учасником подій та розмежовувати їх між реальністю та художньою дійсністю. Письменниці конструюють наративну стратегію таким чином, щоб за основною історією проглядали такі проблеми, як право на свободу свого тіла, репродуктивне насилля, тілесність, вплив патріархальних рольових моделей на жінок, подвійні стандарти та інше.

Важливо зазначити, що письменниці не просто розповідають своє життя, а ніби проживають його знову. Компаративістичний аналіз романів «Під скляним ковпаком» Сильвії Плат та «Перерване життя» Сюзанни Кейсен відображає широкий спосіб трансляції схожого досвіду, а наративна структура тексту дає можливість сконструювати репрезентативну стратегію письменниць.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що авторки створили сюжетний текст, наділяючи його повноцінною системою образів та символів. Напів автобіографічні тексти слугують тим засобом, який дозволяє побачити внутрішню правду, подивитися на глобальні проблеми та ситуації зсередини.

2.3. Образи головних героїнь

У цьому розділі ми розглянемо образи головних героїнь романів «Під скляним ковпаком» Сильвії Плат та «Перерване життя» Сюзанни Кейсен.

Буде проведено компаративістичний аналіз для порівняння спільного та відмінного у характеристиках головних героїнь. У межах двох досліджених літературних текстів ми можемо прослідкувати схожу ретроспективу елементів біографій авторок. Ми бачимо, що центром смислотворення у романах є становлення ідентичності, жіночої гендерної соціалізації і переосмислення досвіду перебування у психіатричній лікарні. А також відображення внутрішніх психологічних та емоційних змін особистості. Авторки через світобачення головних героїнь піднімають проблематику гендерного питання, подвійних стандартів, але не намагаються зробити історії феміністичним маніфестом. Вони тільки розповідають реальні ситуації із життя і акцентують увагу на різні дискурсивні місця, що перебувають у полі зацікавлень феміністичної критики.

Авторки фікційно зображують, як головні героїні змінюються та прогресують протягом роману. Героїні є добре пропрацьованими, об'ємними персонажами, яких водночас ми не можемо назвати ні позитивними, ні негативними. Важливо також сказати про позицію спостерігача, що прослідковується у героїнь роману. Вони не стають активними учасниками подій, скоріше всі їхні дії зосереджені на своїх внутрішніх переживань та спостереженнях за іншими.

У романах також простежується особлива увага авторок до деталей, які не напряду, але майстерно відображають глибину персонажа та додають їм характеристики, за допомогою яких героїні запам'ятовуються та вирізняються з поміж інших героїв. В тексті створюється ефект складного емоційного та психологічного стану: поєднання збентеження, страху, втоми та інших складних почуттів. Таким чином, авторки намагаються передати складний художній внутрішній світ, який важко не тільки передати за допомогою текстової дійсності, а й просто сформулювати та виразити словами.

Ми можемо виокремити образ дівчини у юнацькому віці у романі «Перерване життя» та аналогічний вік у героїні роману Сильвії Плат. Вбачається особливий сенс у виборі віку героїнь, тому що у вказаному віковому періоді людина формує своє світобачення, переступає межу з дитинства та стає повноцінним членом суспільства, який тепер має нести відповідальність самостійно за свої вчинки та слова. Це кульмінація творення ідентичності, коли світ максимально формує юнацьку свідомість. Авторки зобразили період 17-20 років, у цей час людина намагається побудувати своє майбутнє у ще чужому та незнайомому світі. У цей час дівчина вчиться усвідомлювати, наскільки для її ж власної безпеки вона може проявляти себе, свої дії та емоції.

Сильвія Плат піднімає питання проблеми заборони бути дівчині експресивною та вільно проявляти емоції, тому що одразу зустріне негативну реакцію від суспільства, яке сприймає такі прояви внутрішніх переживань як істерію. Письменниця протягом твору використовує символ приховування емоцій через бажання бачити молодих дівчат завжди усміхненими.

«— Усміхнися нам. Зрештою я покірно скривила рот у посмішці, схожій на гримасу ляльки черевомовця» [16, с.146].

У романах зображується, як сильно з дорослішанням пов'язаний звичайний страх невідомості та розгубленість. Суспільство нав'язує молодим дівчатам певний образ, який складається з активної життєрадісної особи, яка будує своє майбутнє у традиційній рольовій моделі та мріє одружитися. Але якщо дівчина відхиляється від вказаного образу, то її сприймають «нездоровою», «неправильною». У цьому також вбачається концепт «божевільної», тому що таке сприйняття особистості одразу прив'язує її до проблем з ментальним здоров'ям.

Сюзанна Кейсен в одному з розділів роману «Перерване життя» наводить приклад симптомів своєї психічної хвороби, які звучать так:

нестабільність емоційного стану, порушення міжперсональних стосунків, втрата внутрішніх орієнтирів, невпевненість щодо поставлених цілей. І вона говорить про те, що такими словами можна описати період дозрівання кожної людини, що одразу ставить під сумнів діагностування її хвороби.

Образ розгубленості яскраво описаний і у романі «Під скляним ковпаком» Сильвії Плат. Страх перед майбутнім у головній героїні настільки сильний, що це призводить до тривожності та погіршення її емоційно-психологічного стану. Відображається тиск з боку суспільства, який вимагає від неї визначитися з вибором майбутнього, нав'язуючи традиційну консервативну модель майбутнього. Письменниця додає символ дерева, а плоди – версії майбутнього, але героїня не може їх зірвати через власну невпевненість і це призводить до внутрішнього конфлікту героїні.

Сильвія Плат та Сюзанна Кейсен репрезентують пошук свого справжнього «Я» та пошук свого місця у світі. Протягом історії героїні займають позицію між відповіданням чоловічим критеріям нормативності та між позицією протистояти цьому. Такий розрив стає частиною концепту «божевілля» і у праці С. Губар та С. Гілберт наводиться приклад дзеркала як символу драматичного жіночого внутрішнього конфлікту. Дзеркало стає предметом віддзеркалення складних внутрішніх почуттів жінки та амбівалентне розділення. Вони втрачають мотивації, відчувають апатію та руйнування внутрішнього голосу. Сильвія Плат також використовує символ дзеркала, щоб репрезентувати цей досвід.

«Якщо в процесі дивитися у дзеркальні дверцята, то здаватиметься, ніби спостерігаю за кимось іншим – героїнею книжки чи п'єси. Проте людина в дзеркалі була мов паралізована й надто загальмована, щоб щось робити» [16, с. 212].

Для того, щоб краще зрозуміти внутрішній стан героїні роману Сильвії Плат, ми наводимо приклад символу скляного ковпака, який фігурує у назві тексту. Цей образ моделює її ізолюваність від світу, несправедливість та перешкоди, які для інших людей невидимі. Також цей образ зустрічається у тексті, коли дівчина бачить штучних ембріонів у скляних ковпаках. Можемо провести аналогію до двох тлумачень символу.

По-перше, це вказує на те, що кожна дівчина з народженням опиняється під ковпаком, який є образом обмеження у можливостях та сприймання жінки не як справжньої складної особистості, а як штучного тіла, що має відповідати нав'язаним соціокультурним вимогам.

По-друге, це розкриває зміну стану головної героїні, тому що протягом поглиблення депресивного стану героїня втрачає навички спати, їсти, комунікувати з людьми, об'єктивно давати оцінку зовнішнім обставинам. Тобто вона ніби стає безпомічною та бездіяльною, а вихід з психіатричної лікарні вважається новим народженням, де вона має знову вчитися існувати у зовнішньому світі.

Подібну аналогію ми бачимо у романі «Перерване життя» Сюзанни Кейсен. У тексті не дають інформацію про життя дівчини до моменту початку лікування у психіатричній лікарні. У романі Сюзанни Кейсен зображено життя після лікарні більш широко, прописано труднощі, з якими зіштовхуються колишні пацієнтки. Репрезентуються спроби головної героїні бути активним учасником «звичайного» життя, ніби вперше там опинилася, а відсутність повністю зображеного її минулого створює ефект, ніби реальність, у яку потрапила дівчина, зовсім нова, у чому вбачається певний символізм.

Ми також маємо зазначити, що у романах простежується важливий троп жіночої дружби. Вона не репрезентується на стереотипному образі дружби як внутрішнього суперництва між жінками. Подруги головних героїнь також сприймаються у тексті як психічно нездорові особи та

потрапляють у психіатричні лікарні. Ця дружба тримається на спільному досвіді та однакових труднощах. За допомогою цих комунікативних зв'язків головні героїні ніби відшукують свій голос. Дружба у цьому розумінні постає зв'язком сили і розумінням один одного. Дружба репрезентує однаковий досвід, який по-різному віддзеркалюється в історіях дівчат. Ми бачимо, що доля другорядних персонажок у деяких випадках є трагічною і вони здійснюють самогубство. Але також ми можемо бачити, як інші подруги у майбутньому одружуються, створюють сім'ю і намагаються будувати своє життя.

Отже, Сильвія Плат та Сюзанна Кейсен зображають на прикладі героїнь переосмислення закладених суспільних очікувань і структур мислення. Авторки особливу увагу приділяють емоційному та психологічному стану. Сильвія Плат та Сюзанна Кейсен репрезентують, як суспільство навішує ярлики на людину, трактуючи відмову від традиційної рольової моделі жінки як хворобу, що, врешті-решт, призводить до справжніх ментальних труднощів у людини.

У романах яскраво описані ментальні труднощі особистості, які зображені за допомогою образів, метафор та культурних кодів, які ще більше поглиблюють уявлення про внутрішні переживання головних героїнь. Так ми бачимо, що у романах прописано спільну тактику віддзеркалення депресивного стану та емоційного вигорання, які героїні самотійно не відмічають у себе. Їхній стан балансує між апатією, постійною втомою, знеціненням себе та речей навколо, відсутністю мотивації, тілесними ушкодженнями та врешті-решт спробами самогубства. Ми бачимо, як жіноча ідентичність змінюється під впливом гендерної соціалізації, як письменниці розмивають кордони між тим що вважати «здоровою» нормою, а що відхиленням.

Розділ 3 Божевільня: хвороба, відхилення, репресивний діагноз

3.1. Божевільня як хвороба і божевільня як відхилення від норми

У цьому розділі ми ближче розглянемо концепцію «божевільня» на прикладах романів «Під скляним ковпаком» Сильвії Плат та «Перерване життя» Сюзанни Кейсен. Проаналізуємо дискусійні теми та проблеми, які дотичні до піднятої теми.

У романі «Під скляним ковпаком» Сильвія Плат репрезентує функціонування стереотипів та їхній небезпечний вплив на суспільство. Вона зображує патріархальне суспільство, в якому існує набір нормованих характеристик моделі поведінки для жінки. Вони протилежні рольовій моделі чоловіка і це зазвичай такі характеристики, які створюють образ слухняної, мовчазної жінки, яка має тільки одну мету у житті – це створити традиційну модель сім'ї. Це сформовано гендерною соціалізацією та нав'язується сформованими правилами суспільства, яке трактує подібну модель як єдино правильну і здорову. Але якщо жінка відмовляється від нормативної поведінки, ставить інші цілі, розгублена та шукає вияви своєї ідентичності, то письменниця зображує, що реакція суспільства буде полягати у тому, що її будуть вважати божевільною. Таким чином, соціальний тиск посилюється на жінку, додаючи до звичних стереотипних упереджень, які їй нав'язують через гендерну

приналежність, ще стереотипи, які пов'язані з ментальними хворобами. Замість того щоб приймати та популяризувати складний внутрішній жіночий світ, суспільство ніби відбувається актом захисної реакції у відповідь на неочікувану поведінку жінки, ізолюючи її за допомогою психіатричної лікарні від інших.

Таким чином, авторки порушують питання самої концепції «божевілля». У романах зображено соціальний феномен, який полягає у тому, що сум, меланхолія, депресивні думки, розгубленість, емоційність є прерогативою чоловіків. Жінка має посідати позицію веселої особистості, яка повинна розважати чоловіків, створювати позитивну атмосферу і бути прикрасою у зовнішньому світі. Це об'єктивізує жінку як особистість і нівелює складну психіку людини.

Письменниці описують, як заборона жінкам відчувати та діяти поза унормованою структурою створює механізмів «виправлення» жінок. Авторки зображують, як це призводить до того, що жінки починають знецінювати свої почуття, відчуваючи коло ненависті та аб'юзивного відношення до себе через неможливість «бути такою як всі», хоча ця модель сформована виключено патріархальним суспільством і є виключно умоглядною.

Сильвія Плат використовує символи, образи та підтексти для яскравої репрезентації у тексті соціальних інституцій, які намагаються стримувати соціалізацію жінок у цих рамках. Це такі механізми, як репродуктивне насилля та контроль над жіночим тілом. Ми бачимо, як виникає дезорієнтація власного голосу через втрати точок опори у зовнішньому та внутрішньому світі.

Це також простежується на прикладі домінуючого наставляння інших персонажів, що транслують уявлення про модель жіночої поведінки, якій героїня має відповідати. Це показово зображується у сценах, де кураторка стажування говорить про майбутнє дівчини, яким воно має бути,

наголошуючи на тому, що тут не можна відчувати розгубленість та відсутність мотивації. Також ми бачимо психологічний тиск з боку матері, через яку головна героїня відчуває постійну провину за те, що вона не настільки «ідеальна» дочка, яка має бути. Ми бачимо, що намагання бути ідеальною за стандартами суспільства призводить до емоційного вигорання, відсутності внутрішньої енергії розв'язувати життєві проблеми та відсутності якісних комунікативних налагоджених процесів.

Сильвія Плат зображує суперечливе оточення, яке так чи інакше репрезентує тиск соціальних інституцій. З одного боку, героїня має займати пасивну роль – жінка має тільки чекати, поки в її житті з'явиться чоловік, і відповідати його критичній оцінці, щоб посісти роль дружини та матері. З іншого боку, це активна роль, де дівчина має будувати своє майбутнє, створювати соціальні зв'язки, цікавитися модою, культурними речами, займатися сексом і водночас не мати контролю над своєю репродуктивною системою, бо протизаплідні лікарські засоби засуджуються у широких колах суспільства та важкодоступні. Письменниця зображує героїню, яка намагається лавірувати між цими двома полюсами, разом з цим не маючи змогу прийняти жоден і не має бажання та внутрішніх сил їм протистояти. Таким чином, Сильвія Плат пише про те, як суспільство починає сприймати її поведінку та емоційний стан «нездоровими». Замість того, щоб розбиратися у гендерних аспектах, суспільство витісняє особистість до ще більш дискримінованої соціальної меншини.

Роман Сюзанни Кейсен «Перерване життя» дає змогу ще більш широко розкрити проблему репрезентації жіночого досвіду та психічних порушень особистості. Якщо Сильвія Плат у своєму романі приділяла увагу життю героїні до психічної лікарні, то Сюзанна Кейсен, на відміну від неї, зосередила історію навколо перебуванні головної героїні вже у лікарні, даючи мінімум інформації про причини потрапляння дівчини у

лікарню. Авторка наголошує на тому, що це може статися з кожною дівчиною, без попереджень, у час, коли реальність починає відчуватися по-іншому. Тут ідеться про те, що насправді лякає пересічного читача – це можливість опинитися на її місці. Авторка одразу ставить у таку позицію читача, ніби наголошує, що з героїнею та з авторкою таке вже сталося. Вона нівелює кордони між «здоровою» та «нездоровою» особистістю, між героїнею та авторкою, між оповідачем, який розповідає історію та оповідачем, який вступає у діалог з читачем. Таким чином, авторка наближує реципієнта до репрезентованого в тексті досвіду.

Сильвія Плат у своєму романі використовує більш метафоричні та образні засоби, зосереджуючись у рівній мірі на зовнішніх обставинах та їхньому впливу на внутрішнє самопочуття героїні.

Сюзанна Кейсен натомість більш зосереджується на внутрішньо-психологічних та емоційних процесах, які можуть бути не пов'язані із зовнішніми подіями. Авторка з раціональної точки зору намагається проаналізувати психологічний стан і з точністю його описати. Її рефлексія стосовно динаміки змін внутрішнього процесу, перебігу ментальних хвороб дає їй змогу зобразити порушення психіки, які не завжди помітні для зовнішнього спостерігача.

Героїня роману «Перерване життя» описує свій стан і ставить під питання висновки лікарів та всю медичну позицію щодо цієї проблеми загалом. Вона розмірковує про те, що саме значить «психічно здорова людина», розмірковує над критеріями «нормальності» та «ненормальності» психологічного стану та стандартами «ідеальної» поведінки людини.

Героїня наводить приклад діагнозу «компульсивні позашлюбні зв'язки», розмірковуючи, скільки вважається «занадто» та чому хтось має право встановлювати норму. І якщо існують такі абсурдні діагнози, то можуть бути поставлені і інші. Так само героїня наводить приклад

хвороби «гомосексуалізм», який згодом виписали з переліку хвороб і вказує, що і її хвороба так само може бути переосмислена та більше не діагностуватися як психологічне відхилення. Також вона наголошує на тому, що проблеми з психічним здоров'ям частіше діагностують у жінок. Вона намагається проаналізувати, як та чи інша поведінка стає гендерно-маркованою і таким чином має різну соціальну нормованість. Героїня ставить запитання, чи лікарня стала наслідком чи причиною погіршення її психологічного стану.

Сюзанна Кейсен зображує інших пацієнток, які мали біполярний розлад, депресивний розлад або інші більш тяжкі випадки. Письменниця не дає чітких відповідей на питання хто ж така «здорова» або «нездорова» особа.

Сюзанна Кейсен також піднімає тему неможливості відсторонитися від минулого досвіду у психіатричній лікарні і поява упереджень та стигматизації до людей, у яких було діагностовано психічне захворювання. Таке ставлення стає ще однією перешкодою для людини, щоб будувати стосунки, влаштовуватися на роботу та бути у контакті з самим собою.

У романі «Перерване життя» авторка приходить до того ж висновку, що й Сильвія Плат, а саме – невпевненість щодо діагнозу та намагання розібратися, де полягає кордон між нав'язуваним захворювання і реальними ментальними проблемами.

3.2. Образ лікарні

Досліджуючи образ лікарні у романах «Під скляним ковпаком» та «Перерване життя», ми дійшли такої думки, що лікарня займає важливу роль у історіях. Образ лікарні зосереджує у собі культурні коди та символи, які краще відображають досвід головних героїнь.

Лікарня стає інституцією, що репрезентує механізми влади. Лікарня – це замкнутий простір, який одночасно не є частиною «реального» світу за межами її стін, але тим самим уподібнюється до правил зовнішнього світу, гіперболізуючи та викриваючи правила соціуму. Відображається халатність персоналу лікарні, які холодно та безтактно відносились до пацієнток.

Ми бачимо через рецепцію головних героїнь, як інші пацієнтки намагаються втекти з цього простору, проте вони все одно поверталися, за своїм бажанням або ні. Тобто, це той устрій, який позбавляє права вибору та свободи. Можемо провести алегорію з в'язницею, тому що тут також все підкоряється чіткій ієрархічній структурі влади, постійне наглядання з боку персоналу, ізолятори, розділення по кімнатах та неможливість вільно дзвонити та зв'язуватися зі знайомими.

Пацієнтки займають пасивну позицію, ніби жертви обставин, яким доводиться проходити десяток випробувань, щоб довести, що вони «нормальні» та можуть вважатися повноцінним членом суспільства.

Письменниці зобразили пацієнток, які стають об'єктивізованими та зазнають мікроагресії та знецінення зі сторони персоналу. Тобто у встановленій ієрархічній системі жінки, як і в патріархальному соціумі, займають нижчу роль, є стигматизованими, дискримінованими і обмежені у правах та поведінці.

Схожий образ лікарні ми мали змогу побачити у романі Кена Кізі «Над зозулиним гніздом» [10]. Роман будувався також на основі авторського досвіду перебуванні у психіатричній лікарні. У вищевказаному романі образ лікарні був метафорою репресивної Америки, символом цінності свободи та бунту заради повстання проти системи.

У свою чергу Сильвія Плат та Сюзанна Кейсен зображували лікарню як механізм та уособлення патріархального суспільства.

Лікарі у романах – здебільшого чоловіки. Вони займають домінуючу роль, зверхньо ставляться до пацієнток та використовують менсплейнинг. На прикладі роману «Перерване життя» ми можемо побачити першу сцену взаємодії головної героїні з лікарем чоловіком. Перед нами одразу постає чоловік, який перше, про що питає – це її зовнішність. Він вказує на те, що дівчина видавила прищ, тому що вона не подобається самій собі. Тобто перше про що говорить лікар – це безтактне зауваження, що базується на гендерному стереотипі, що всі дівчата зосереджені на своїй зовнішності і якщо мають якісь проблеми, то скоріше всього це комплекси з приводу їхнього зовнішнього виду.

Сюзанна Кейсен одразу прописує впливову у феміністичному дискурсі проблематику, яку уособлює реакція дівчини на слова лікаря. Героїня розуміє, що лікар буде говорити до того моменту, поки вона не визнає, що він правий, тому на його репліку мовчки киває. У зображеній реакції ми можемо побачити мовчазну позицію дівчини та позицію чоловіка, який реагує ігноруванням та нав'язуванням своєї думки.

Таким чином дуже важливо піднімати у межах феміністичної критики питання комунікації між жінками та чоловіками, особливо якщо вони є ієрархічно на різних позиціях.

Подібний настрій ми бачимо у романі «Під скляним ковпаком». Сильвія Плат переосмислює контекст традиційного шлюбу, розвиває тему подвійних стандартів до чоловіків та жінок щодо сексу до шлюбу. Зображується «нетипічна» реакція головної героїні до пропозиції її хлопця одружитися. У відповідь на його пропозицію вона хоче розсміятися. Коли дівчина говорить, що не підтримує сценарій традиційної сім'ї, то її хлопець агресивно реагує і каже, що вона сходить з розуму. Для хлопця поведінка і позиція дівчини говорить про те, що дівчина божевільна, а це відсилає нас до того самого дискурсу переосмислення «божевільня» у суспільстві.

Образи чоловіків у романах є віддзеркаленням подвійних стандартів у суспільстві. Для них депресивні епізоди, виявлення неконтрольованих емоцій, прояв агресії та злості – не є стигматизованими у суспільстві і в такому випадку їх не звинувачують у істерії та не відправляють до психотерапевтів, бо не «чоловіча справа» – розмовляти про почуття. Таким чином ми бачимо, що якщо жінкам і дозволено переживати почуття, то тільки ті, що не шкодять загальній «здоровій» атмосфері.

На прикладі, Сюзанна Кейсен у своєму романі описує комунікацію між головною героїнею вже після досвіду у психіатричній лікарні і її новим хлопцем. Він часто аб'юзивно відноситься до неї, а вона заспокоює його прояви агресії та емоційну нестабільність та терпить випадки на її характер. Таким чином ми можемо побачити як авторка намагається зобразити несправедливість того факту, що жінкам часто потрібно проходити лікування, але чоловіки можуть оминати це, навіть якщо їм так само потрібна психологічна допомога.

Образи чоловіків у романах пов'язані з сексуальним насильством, що не можна оминати, аналізуючи роман через призму феміністичної критики, тому що саме фізичне та психологічне насилля затверджує привілеї, які надані за статевою приналежністю.

Медицина у суспільстві вважається інструментом захисту і письменниці зобразили, як цей інструмент може втратити свою функцію, а разом з цим людина втрачає відчуття безпеки та комфорту. Нівелюються також власні кордони, які через гендерну соціалізацію і так займають нижчу роль порівнюючи з стійкими кордонами чоловіків.

Отже, ми могли проаналізувати концепт зображення психіатричної лікарні у романах «Перерване життя» Сюзанни Кейсен і «Під скляним ковпаком» Сильвії Плат. Ми зацентували увагу на прояві халатності медичного адміністративного устрою. Також дослідили образ лікарні, який символізує механізм влади.

3.3. Жінка-письменниця у романах

Прослідковується яскравий образ мотиву жінки– письменниці в образі головної героїні Сильвії Плат. За допомогою письменництва героїня постулює свої права та силу, якої її позбавили. Письмо вважається потужним способом рефлексії та часто використовується у психотерапії при важких ментальних захворюваннях, тож це стає елементом лікування. Також письменництво за традицією вважалось лише прерогативою чоловічого світу. Тобто, таким чином дівчина намагалася отримати привілеї, які за домовленістю не отримала.

Проте головній героїні роману «Під скляним ковпаком» якщо і було дозволено та схвалено письменництво, то тільки при стажуванні та писанні текстів про моду. До речі яскравий приклад того, що для дівчини письменництво мало життєво необхідну ціну, була сцена, у якій дівчина переживає кульмінацію депресивного епізоду та емоційного вигорання – це неможливість написати рукою декілька слів на записці. Вона не відчувала сили зробити таку просту побутову річ, а букви почали розсипатися та плутатися на папері. Таким чином, можливість писати – була ознака «здорової» особистості, що мала внутрішні сили.

У романі «Перерване життя» Сюзанни Кейсен героїня також проявляє мотивацію стати письменницею. Саме так вона відповідає, коли у неї питають про те, ким би вона хотіла працювати після перебуванні у лікарні. Проте на її бажання вона отримує подібну реакцію, як і героїня у романі Сильвії Плат, а саме – знецінення та сприймання письменництва жінки як не серйозну та не поважну справу. Бажання дівчини проігнорували та записали більш реальну сферу роботи.

Отже, мотив жінки-творчині був не популяризований та вважався не жіночою справою. Авторки зацентрували увагу на важливість давати

свободу вибору у професійній сфері жінкам та проявляти свої особисті навички. Ми бачимо як образ письменниці у романах займає важливу роль у формуванні особистостей та намагання формулювати свої можливості у чоловічій культурі.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі ми досліджували теми репрезентації жіночого божевілля на прикладі романів “Під скляним ковпаком” Сильвії Плат та “Перерване життя” Сюзанни Кейсен.

Ми розглядали обрану тему через призму феміністичної літературної критики, підняли основні дискусійні проблеми та зацентрували на репрезентації жіночого досвіду у психіатричних лікарнях та пошуку жіночої ідентичності у чоловічій культурі. Ми провели компаративістичний аналіз вказаних романів та використовували ще такі методи дослідження, як структурний, біографічний, інтертекстуальний та інші.

У першому розділі ми розглянули основні історичні формування феміністичної літературної критики. Вказали на основні її принципи та трактували важливі поняття.

Також ми виділили основну критичну літературу, яка дотична до нашої теми. Згадали таких авторок, як Сімона де Бовуар, Елейн Шовалтер, Торіл Мой. Особливу увагу приділили праці С. Гілберт та С. Губар «Божевільна

на горищі: Письменниця та Літературна уява XIX століття», яка більше розкриває основну тему репрезентації образу-концепту “божевільня” у жінок.

У другому розділі ми провели аналіз головних героїнь та їхніх зв’язків з другорядними персонажами. Також ми розглянули наративну структуру та її роль у зображенні зміни психологічного та емоційного стану героїнь. Вказали на важливість залучення біографічних елементів у тексті.

У третьому розділі ми зацентували на творенні образу-концепту “божевільної” у контексті романів Сильвії Плат та Сюзанни Кейсен. Проаналізований матеріал дозволяє стверджувати про важливість фокусування феміністичної літературної критики на формування образу-концепту “божевільної”, як він пов’язаний з сексизмом та з нав’язуванням гендерних рольових моделей на жінок. Ми вказали на майстерну репрезентацію жіночого досвіду та переосмислення проблем з ментальним здоров’ям.

Список використаних джерел:

1. Агафонова Елена Евгеньевна Динамика представлений о женской самоидентификации: от модернизма к постмодернистскому феминизму. Вестник РУДН. Серия: Социология. 2009. №3.
2. Анцыферова О. Ю. Извивы феминистского литературоведения (материалы к спецкурсу).Женщина в российском обществе. 2005.
3. Білоцерковець, А. Ю. «Жіноча література» як об'єкт феміністичної літературної критики.» Держава та регіони. Сер.: Гуманітарні науки 4 [2013]: 13– 17.
4. Воробьева Светлана Юрьевна Проблема «Женского письма» в контексте теории дискурса. Вестник ВолГУ. Серия 2: Языкознание. 2013. №1.
5. Герасимова Екатерина Константиновна Мифологический подтекст в романе С. Плат «Под стеклянным колпаком».Вестник ЧГУ. 2007. №1.

6. Герасимова Екатерина Константиновна Мифологический подтекст в романе С. Плат «Под стеклянным колпаком». Вестник ЧГУ. 2007. №1.
7. Госовська, Марта. «Проблеми феміністичної літературної критики: одіссея сучасних теорій.» [2013]. С. 129– 133.
8. Жеребкина, Ирина. «Феминистская литературная критика.» Введение в гендерные исследования. Часть 1 [2001]. с. 1– 10.
9. Зонтаг С. Хвороба як метафора. СНІД та його метафори. Вид-во Жупанського, 2012. С. 162.
10. Кен Кізі. Над зозулиним гніздом. КМ-Букс. 2018. С. 448
11. Лисанець Ю. В. Світ крізь призму психічного розладу: наративи пацієнток у літературно-медичному дискурсі ХХ століття. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». №4. 2018. С. 59-63.
12. Миллет К. Политика пола. Неприкосновенный запас. № 4(60). 2008
13. Мой Т. Сексуальная текстуальная политика. Прогресс–Традиция. 2004. С. 228.
14. Наоми В. Миф о красоте: Стереотипы против женщин. Альпина нон–фикшн; Москва; 2013
15. Павлова Надежда Ивановна Возможно ли прочесть «Женское письмо»? к проблеме гендерно ориентированной нарратологии. МИРС. 2013. №3.
16. Плат С. Під скляним ковпаком. Видавництво Старого Лева. 2018. С. 352.
17. Пракина В. И. Есть ли у женщины выбор: феминизм в массовой культуре и художественной литературе. Огарёв–Online 10. 115. 2018. С. 1–8.
18. Сюзанна Кейсен. Прерванная жизнь. Амфора. 2006. С. 223

- 19.Соколова Л. В. Деперсонализация и стигматизация личности в подростковой среде. Москва. 2000. С.20.
- 20.Углай, Людмила Вікторівна. «Особливості фемінного письма Тоні Моррісон.» [2012]. С. 365– 374.
- 21.Хабибуллина Л. Ф. Монстр как другой [другая] в современной англоязычной литературе. Вестник Пермского университета. Российская и зарубежная филология 9.2. 2017. С. 108–116.
- 22.Хабибуллина Лилия Фуатовна Монстр как другой [другая] в современной англоязычной литературе // Вестник Пермского университета. Российская и зарубежная филология. 2017. №2.
- 23.Шаров Константин Сергеевич Литературное творчество: существует ли женский стиль?. Вестник Московского университета. Серия 7. Философия. 2014. №5.
- 24.Sandra M. Gilbert and Susan Gubar. The madwoman in the attic: the woman writer and the nineteenth-century literary imagination . Yale Nota Bene book. 2000.
25. Теорія літературних жанрів - Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману. Бовсунівська Т.В.
URL: <https://ukrlit.net/info/genres/20.html>
26. Susanna Kaysen. author of Girl Interrupted
URL: <https://www.angelfire.com/zine2/survivalsnatural/susannakaysen.html>